

УДК 821.111(73)

ББК 84(7Спо)

A72

Серія "AMERICAN LIBRARY"

заснована 2017 року

Theodore Dreiser

PHANTOM GOLD and Other Stories

Драйзер, Теодор

A72

Привид золота та інші оповідання / Т. Драйзер ; пер. з англ. — К. : Знання, 2017. — 223 с. — (American Library, вип. 23).

ISBN 978-617-07-0428-3 (American Library)

ISBN 978-617-07-0516-7

До пропонованої книги входять кращі оповідання Теодора Драйзера (1871—1945) з авторської збірки "Пути", у яких письменник зображує певні психологічні типи особистості. Серед його героїв: чоловік, чия жадібність та обмеженість призвели до божевілля, робітник, що прокладає тунель під рікою і щоразу, спускаючись під землю, долає свій страх перед водною стихією, старий араб, що блукає містом у пошуках гадузки наркотичної рослини. Драйзер створює яскраві образи чоловіків та жінок, що намагаються порозумітися між собою і, звісно, знайти щастя. У своїх оповіданнях автор постає перед нами як надзвичайно талановитий художник-психолог, якого передусім цікавлять питання моральності людини. Його аналіз людських думок та почуттів вражає глибиною, змушує замислитися, бентежить і водночас захоплює.

УДК 821.111(73)

ББК 84(7Спо)

© Оксана Вергелес, Елла Євтушенко, Михайло Івченко, Олександра Уралова, переклад українською, 2017

© Видавництво "Знання", переклад українською, редакція, оформлення, 2017

ISBN 978-617-07-0428-3

(American Library)

ISBN 978-617-07-0516-7

ПРИВИД ЗОЛОТА

Щоб мати чітке уявлення, ви мусите самі все побачити: цей нерівний пагорбистий край, ці скелі й кам'янистий ґрунт, убогість будиночків, хлівів, сільськогосподарського знаряддя, коней і рогатої худоби, і навіть людських істот, особливо людських істот, бо з чого б їм тут процвітати краще, ніж іншим плодам землі, коли все тут таке вбоге?

Старий суддя Блов був перший, хто відкрив, що "джек", тобто цинк, — справжнє багатство Тейні¹, який до цього відкриття, можна сказати, не мав жодних багатств. За кілька місяців до того, як про це пішов поголос, взимку, вже пізно по обіді він стояв поруч з плавильною піччю в далекому К. і дуже пильно досліджував грудки руди, яку тут плавили, дивуючись, до чого вони схожі зі скелями й валунами, відомими на його батьківщині, як "кам'яні брили".

— Що це за таке? — запитав він в одного з робітників, який саме витирав своє спітніле обличчя, одійшовши від залитого полум'ям горна.

— Цинк, — відповів той, проводячи по своєму чолі великою брудною долонею.

— У нас на батьківщині сила каміння, що дуже скидається на це, — сказав суддя, перевертаючи одну з сірих брил і тим часом розглядаючи її. — Я в усякому разі певен у цьому.

Потім він раптом затих, вражений якоюсь думкою.

— Ну, коли то справді "джек", — сказав робітник, називаючи цинк так, як його називають гірники, —

¹ Тейні — округ у штаті Міссурі, США. (Тут і далі — прим. ред.)

можна заробити добрі гроші. Оцей цинк бачите — він із Сент-Френсиса¹.

Старий суддя трохи подумав і потім спокійно вийшов з приміщення. Він знав, де був Сент-Френсис. Коли цей матеріал був настільки цінний, що його могли завозити з південно-східного Б., то чому б його не вивозити і з Тейні? Хіба його мало в Тейні?

Швидко по цьому в Тейні та його околицях сталися значні, хоч і таємничі, зміни. Спершу суддя приватним коштом провів деякі дослідження, потім з'явилися один чи два лукаві розвідувачі, і незабаром, уся місцевість просто кишіла ними. Але більшість фермерів ще довго не знали про цінність своїх земель, як і про те, що їх обкрадали нові підприємці.

Старий Берсей Квідер, місцевий фермер-неудаха, жив у своєму обійсті чи то фермі близько сорока літ, і на той час, як суддя Блов таємничо никав довкола, не знав, що його скелі, поблизу яких він увесь вік гірко обробляв лани, містили справжнє багатство, про яке він усе життя тільки мріяв, сумно й безрезультатно. Справді, земля була великою таємницею для Берсея й приховувала в собі багато того, чого він не знав. Ті збиті до купи сімдесят акрів, наприклад, які видавили ріки поту з його чола і силу прокльонів з його вуст, були ключем до здійснення всіх його мрій. Однак він був уже старим чоловіком, і в його голові інколи виникали химерні думки про кінець світу, описаний у Біблії, але він усе ще був здатен позмагатися з природою, коли не з людиною. Кожного дня навесні чи влітку, і навіть узимку та восени, його можна було ба-

чити на тій чи іншій ділянці, завжди з підстриженою бородою і ріденьким закошаним волоссям, а його пальці, як кігті хижака, цупко тримали чепіги плуга, яким він орав каменястий ґрунт, роблячи тонкі неглибокі борозни в землі, що давно вже перестала давати йому навіть найменший дохід. Жилось йому гірко, і нічого кращого він собі надалі й не бачив. Будинок, або, швидше, хаупа, в якій він жив з дружиною, сином та дочкою, чи то через свій вік, чи то через недостатню увагу, скидався на руїни. Тин увесь попідгнивав, за винятком муру, що був складений з того самого каміння, яке так заважало хліборобській праці і на яке він завжди дивився як на непридатне ні для людей, ні для тварин — “перечепи”, так він часто називав ті каменюки. Його хлів був просто громадям старих дощок, що прикривали старого воза та якийсь незначний хліборобський інвентар. А комора для хліба була така давня й кривобока, що ледве стояла. Бур'яни й руїна! Худі коні й діти, кам'янисті лани й кволі дерева, і разом з тим самотність та постійні нестатки — ось те життя, яким він піклувався й порядкував.

Місіс Квідер була йому в тім житті за вірну супутницю. Поступово вона навчилася сприймати ці постійні нестатки цілком байдуже. Те, що поблизу не було навіть натяка на сучасну школу чи заклад культури, не кажучи вже про цікавих сусідів, одрізало її, як і цілу родину, від усього світу. Це була жінка з дражливою, сварливою й чудною вдачею, пронизливим крикливим голосом та пригніченим виглядом. Квідер, якого вона добре розуміла (точніше, зовсім не розуміла), їй цілком підходив, бо вона могла, як він говорив, “піляти його”, і коли вони сварились, то це виглядало якось навіть гармонійно. З їхніми статками од ланів

¹ Сент-Френсис — округ у штаті Арканзас, розташований від Тейні на відстані близько 300 км.

та зогнилого тину тільки сварок і можна було сподіватися.

— Чому ти не візьмеш того каміння, що валяється в полі, і не поставиш з нього муру? — питала вона в Квідера, не менш, мабуть, як у тисячний раз, нагадуючи про ті тридцять п'ять каменів з найкращого, майже щирого цинку, що лежали край ближнього лану, куди звалив їх Берсей по тому, як дві корови забрели в хліб через одну з дірок у мурі. “Перечепи”, про які вона нагадала, коштували, напевне, не менш як дві тисячі доларів.

І не менш як у тисячний раз він відповів:

— Та хай йому, хіба мені нема про що й думати, oprіч тих ланів? Невже ти гадаєш, що те кляте каміння чогось варте? Я добряче наробився, поки їх туди переволок. І ти хочеш мене примусити поставити з них мур?

— Ох, ти ж, ледацюго, ні на що непридатний, тільки й знаєш, що тютюн цмулити! — далі йшов довгий потік лайки, яка зазвичай завершувалася заслонкою з печі, кочергою чи поліном, що летіли в нього і від яких він спритно ухилявся. Отака любов та теплі родинні стосунки, як бачите, панували тут як наслідок тривалого й міцного союзу.

Тепер далі. Завершувалася дощова пора, потім наставала спека — і так упродовж багатьох років, а каміння і далі лежало собі на полі. Дод, старша дитина і єдиний син — величезний, незграбний, грубий та ще й цілковитий неук, який не успадкував від своїх неспокійних батьків якоїсь особливої лагідної і приємної вдачі — міг би перенести те каміння, як би він не був безнадійним ледащом, як казав його батько, або схожим на свого батька, як казала мати; і Джен, дочка, могла б допомогти йому, але вона, як і син, була похмуро-байдужа, що було властиве і їхнім батькам.

Якби ж то вони могли бути іншими! Вони багато працювали, мали з того мало користі, нічого доброго не бачили і в майбутньому ні на що краще не могли сподіватися, добре розуміючи, що коли доля була б кращою до них, то їм і краще б жилося. Марне змагання з неродючою землею тільки погіршувало їхнє становище й озвіряло їхні душі.

— Я не бачу ніякого зиску орати оцей південний схил, — зауважив Дод вже втретє цієї весни. — Клята земля нічого не родить.

— Якби ти хоч трохи попрацював на ній замість того, щоб отак сидіти ловити гав та колупатись у зубах, то, може б, воно і вродило щось, — зі злістю накинулася місис Квідер, що була завжди в поганому настрої, сердита або роздратована, як людина, розлючена довгим, безнадійним і марним змаганням.

— Я не бачу ніякої користі розробляти скелю, — стояв на своєму Дод, ліниво й безрезультатно замахнувшись на муху. — Схил цей не вартий і одного воза бобів.

І тут він мав рацію.

— Ну, а з чого ж ти живеш? — роздратовано зауважив Квідер, не так з бажання боронити ферму, як просто для того, щоб змінити загальний настрій. — Коли ми можемо жити із землі, то треба добре й працювати на ній, скажу я.

— Жити! — в'яло, та все ж глузливо й зневажливо перепитав неслухняний Дод. — Я, здається, не багато мав доброго в житті, наскільки пригадую. Може, ви маєте на увазі ті гарні школи, де я вчився? Чи ті місця, які я одвідав?

Він ударив другу муху, що сіла йому на руку.

Старий Квідер відчував у цих словах глум, але розумів, що ледве чи була тут його власна провина. Адже